

HEMEL
OP AARDE

1870

CHAPL
→

A LA MEMOIRE
DES
DEFENSEURS DE BELFORT

1871

• ROB KEMPS •

HEMEL OP AARDE

AVENUE CIRCULAIRE

72e DIVISION

• ROB KEMPS •

HEMEL OP AARDE

DE MOOISTE VERHALEN OVER PÈRE-LACHAISE,
DE BEROEMDE BEGRAAFPLAATS IN PARIJS

M

INHOUDSOPGAVE

DIVISION 1

Begraafplaats met twee gezichten	14
- Yilmaz Güney	21
- Joseph Crocé-Spinelli en Théodore Sivel	22
- Nicole Berger	25
- Georges Méliès	26
- Jan Doornik, Ahmet Kaya, Hubertine Auclert, Eugène Delacroix	30
- Gérard de Nerval	33
- Patachou	34
- Gioachino Rossini	37
- Georges-Eugène Haussmann	40
- Claude Lecomte en Jacques Clément-Thomas	45
- Colette	49
- Georges Bizet, Henri Curiel, Alfred de Musset, Jean-Joseph Carriès	54
- Félix Faure	57
- Marcel Marceau	58
- Violaine Vanoyeke	61
- Karel Appel	62
- Victor en Marc Schœlcher	63
Bezoektips	69

DIVISION 2

Geschiedenis van Père-Lachaise	72
- Paul Gachet	77
- Annie Girardot	78
- Marie Laforêt	81
- Anna Karina	83
- Léon Noël, Gustave Doré, Aubert Lemeland, Sophie Daumier	86
- Ticky Holgado	88
- Michel Delpech	91
- Allan Kardec	92
- Marie Trintignant	95
- Gilbert Bécaud	96
- André Gill	98
- Mouloudji, Yvette Chauviré, Francis Lemarque, Paul Éluard	104
- Frank Alamo	106
- Lucienne Calmettes	109
- Sarah Bernhardt	110
- Yves Montand en Simone Signoret	113
- Victor Noir	114
Bezoektips	119

DIVISION 3

Magische ontmoeting	122
- Tignous	128
- Georges Moustaki	131
- Bruno Coquatrix	132
- Gertrude Stein	135
- Félix Galipaux, Max Ernst, Théodore Géricault, François-Joseph Talma	140
- Amedeo Modigliani	143
- Édith Piaf	144
- Henri Salvador	147
- Jean-Baptiste Clément	148
- Jacques Canetti	151
- Jane Avril	153
- Jacques Higelin, Élisabeth Mercœur, Famille Hugo, Marcel Moreau	158
- Geneviève Lantelme	161
- George Footit	162
- Oscar Wilde	167
- Cléo de Mérode	168
- Michel Legrand	171

Bezoektips

Père-Lachaise, meer dan grafmonumenten	178
- Laurent Fignon	183
- Isadora Duncan	184
- Marcel Proust	187
- Nadar	188
- Carel Hendrik Ver Huell, Isaac Titsingh, Georges Rodenbach, Pierre Desproges	194
- Fulgence Bienvenüe	196
- Guillaume Apollinaire	199
- Alain Bashung	200
- Roelof Heuvingh	203
- Hervé Cristiani	204
- Jim Morrison	207
- Michel Petrucciani, Vivant Denon, Arman, Lola Salines	212
- Frédéric Chopin	215
- Gerard van Spaendonck	216
- Claude Chabrol	219
- Mano Solo	220
- Joseph-Ignace Guillotin	223
Bezoektips	227
Muziek	228
Films	230
Dankwoord	232
Register	234
Verantwoording	238

VOORWOORD

Van jongs af aan ben ik al gefascineerd door begraafplaatsen. Het is ontstaan toen ik eens als kind met mijn vader meeking naar het kerkhof bij ons in Best. We stonden stil bij een graf toen mijn vader zei: ‘De twee mensen die hier liggen, dat zijn mijn opa en oma.’ Ik moest even goed nadenken, want ik was nog klein. Ah, dacht ik. Dat zijn dus de vader en moeder van mijn opa Janus. Op de grafsteen las ik dat ze in 1887 waren geboren en overleden in de jaren zestig. Ik ben zelf van 1985, ze waren dus al jaren dood. Ik stelde me voor hoe mijn vader vroeger bij zijn opa op schoot zat. Ook bedacht ik hoe bijzonder het was dat die opa en oma daar nu lagen, vlak voor me, ergens onder de grond.

De fascinatie die toen ontstond, is in de loop der jaren eigenlijk alleen maar groter geworden. Op mijn 21e begon ik met optreden in theaters en als dj in cafés en op kermissen. Later trad ik op met Snollebollekes. Ik reisde het hele land door en vaak ging ik dan op een vrij moment even naar de lokale begraafplaats. Ik kende er natuurlijk niemand, maar soms zag ik een aparte achternaam en dacht ik: die komt hier vast niet uit de buurt, wat zou zijn verhaal zijn? Of bij een ander graf: die is jong gestorven, wat zou er met haar gebeurd zijn?

Toen ik eens in Stramproy optrad, kon ik het niet laten om het graf van de Zangeres Zonder Naam te bezoeken. En in België nam ik de afslag Zelzate om het graf van Eddy Wally te bekijken. Het fijne is ook: op een kerkhof is het altijd lekker rustig. Een mooie plek om even te wandelen en je hoofd leeg te maken.

Ondertussen was ik een groot liefhebber geworden van het Franse chanson. De muziek vond ik prachtig, maar ik vond het jammer dat ik de teksten niet kon verstaan. Om Frans te leren ben ik toen in 2010 een paar maanden naar Parijs gegaan. Ik kreeg les in het 16e arrondissement en had een kamertje in het 20e, bij Marion, mijn Nederlandse hospita.

Als ik na de les terugging met de metro, stapte ik altijd uit bij Père-Lachaise. Dan doolde ik uren rond op de begraafplaats, ik vond het een magische plek. Op dat kerkhof kwamen verschillende liefdes samen. Ik hou van verhalen, van geschiedenis, van de Franse muziek. Op Père-Lachaise lagen de verhalen voor het oprapen. Steeds als ik een bijzonder graf zag – of het nou een mooi beeld was of een bijzondere tekst die me aantrok – schreef ik de naam op een papiertje en thuis, op mijn kamertje bij Marion, zocht ik dan het levensverhaal van die persoon erbij. Zo ontdekte ik steeds weer nieuwe verhalen: over een staatsman die ik nog niet kende, een acteur, een uitvinder, noem maar op. Nog altijd kom ik zeker een paar keer per jaar op Père-Lachaise. Het is een onuitputtelijke bron van verhalen.

De mooiste verhalen die ik de afgelopen jaren heb verzameld, heb ik gebundeld in dit boek. Natuurlijk ontbreken de beroemdste bewoners van Père-Lachaise niet, zoals Édith Piaf, Chopin en Jim Morrison, maar de onbekendere verhalen zijn vaak het leukst. Over de schrijver die zijn kreeft uitliet, de uitvinder van de moonwalk en de president die overleed tijdens een vrijpartij. En over de actrice van wie het graf werd leeggeroofd, de wetenschappers die verongelukten in een luchtballon en de clown die samenwerkte met de eerste zwarte superster. Ze liggen allemaal op Père-Lachaise begraven.

Of u dit boek nu thuis leest of meeneemt als gids tijdens een wandeling op Père-Lachaise: ik hoop dat u net als ik de magie van Père-Lachaise ervaart. En dat u wordt meegevoerd door al die bijzondere verhalen van die bijzondere mensen, die zijn samengebracht op die wonderlijke plek aan de rand van Parijs.

A handwritten signature in black ink that reads "Rob Kemps". The signature is written in a cursive, slightly slanted style.

DIVISION 1

1. Roger Neau
2. Yilmaz Güney
3. Joseph Crocé-Spinelli
en Théodore Sivel
4. Nicole Berger
5. Georges Méliès
6. Jan Doornik
7. Ahmet Kaya
8. Hubertine Auclert
9. Eugène Delacroix
10. Gérard de Nerval
11. Patachou
12. Gioachino Rossini
13. Georges-Eugène Haussmann
14. Claude Lecomte en Jacques
Clément-Thomas
15. Colette
16. Georges Bizet
17. Henri Curiel
18. Alfred de Musset
19. Jean-Joseph Carriès
20. Félix Faure
21. Marcel Marceau
22. Violaine Vanoyeke
23. Karel Appel
24. Victor en Marc Schoelcher

BEGRAAFPLAATS MET TWEË GEZICHTEN

Voor sommigen is Père-Lachaise een plek van rouw, van verdriet om het verlies van een naaste. Voor de meesten heeft de begraafplaats een andere functie: het is een wandelgebied, een plek om tot rust te komen of simpelweg een toeristische attractie. Dat die twee werelden perfect naast elkaar kunnen bestaan, leerde ik door het verhaal van Roger Neau.

Als ik naar Père-Lachaise ga, pak ik altijd de metro en stap ik uit bij de gelijknamige halte. Die bevindt zich aan de linkerkant van de begraafplaats. Ik ga dus nooit via de hoofdingang naar binnen, maar altijd via de linkerzijingang. Bij dat punt staat een wegwijzer naar beroemde graven. Ze hebben die borden goed gedoseerd over het terrein, het zijn er niet te veel, zodat je niet het gevoel hebt dat je door de Efteling loopt. Jim Morrison staat bijvoorbeeld wel op die wegwijzers, maar onze eigen Karel Appel niet.

Pal naast dat bord, het is tenslotte een begraafplaats, ligt meteen het eerste graf. En dat graf vertelt voor mij het verhaal van Père-Lachaise.

In de tijd dat ik in Parijs woonde kwam ik bijna dagelijks op Père-Lachaise. Ik zocht dan ergens een plekje om mijn huiswerk te maken voor mijn Franse les. En als ik klaar was ging ik de begraafplaats verder verkennen. Steeds als ik de begraafplaats opliep stond daar, bij dat eerste graf, een man. Het kwam maar zelden voor dat hij er niet stond. Het was een oudere man, netjes gekleed. Hij stond niet echt te huilen, maar hij was stil. Hij stond te overpeinzen, te rouwen, met

LIGNES
N° 2-3

PÈRE LACHAISE

LIGNES
N° 2-3

URGE
PROPI

Philippe
1966-19

Marie-Joséphine
née BOISSIER
1932-20

Roger N
1927-20

zijn handen ineengevouwen. Op een gegeven moment word je toch nieuwsgierig: bij wie staat hij eigenlijk? Dus toen hij weg was, wierp ik een blik op het graf. Toen zag ik een zwart-witfoto van een jongeman die maar 26 jaar oud was geworden.

Daaronder stond nog een foto, namelijk van die man zelf, samen met zijn vrouw. Ze waren allebei mooi gebruid. Hij had een smoking aan, zij een mooi jurkje met blote armen. Hij is genomen op een cruiseschip of in een casino of zo, in ieder geval op een avond om nooit te vergeten; dat straalt die foto aan alle kanten uit.

De naam van zijn vrouw stond op het graf, ze was overleden in 2009. Hun zoon was al eerder overleden en lag daar ook. En daaronder, en dat vind ik het frappante, stond ook al de naam van die man. Roger heette hij. Roger Neau. Zijn geboortjaar 1927 stond er ook al op, zelfs het streepje was al in de grafsteen gegraveerd. Het enige wat nog ontbrak was zijn sterfjaar. Het beeld van die man vond ik fascinerend. Alles was voorbereid, hij hoefde er alleen nog maar bij te gaan liggen.

Wat ik regelmatig heb zien gebeuren, is dat terwijl die man daar zo stond, er vijf, tien, en een enkele keer wel twintig toeristen foto's stonden te maken van die wegwijzer die pal naast dat graf staat. Je zou denken dat het schuurt, dat het ongepast is, maar toch is dat niet zo. Père-Lachaise is na de Eiffeltoren de meest bezochte toeristische attractie van Parijs. Maar het is natuurlijk ook gewoon een plek van rouw. Op die twee vierkante meter, daar bij het graf van Roger Neau, komen die twee werelden mooi samen.

Ook toen ik niet meer in Parijs woonde, kwam ik regelmatig op Père-Lachaise. En vaak, niet altijd natuurlijk, als ik via de zijingang naar binnenliep zag ik hem staan. Ik heb nooit een woord met hem gewisseld. Op een gegeven moment knikte hij wel, zoals je dat ook doet als je iedere dag dezelfde trein neemt. Dan zie je ook altijd dezelfde mensen die je eigenlijk niet kent, maar toch even groet of een blik van herkenning geeft.

Ik wist natuurlijk: er komt een dag en dan staat hij er niet meer. Het was ergens in 2018, ik weet het nog goed, toen ik de poort binnenliep en hij er niet was. Ik had meteen een voor gevoel, keek op zijn graf en zag dat het jaartal was ingevuld: 2018. Toen dacht ik: het is goed zo, je bent eindelijk bij je vrouw en zoon. Ook al kende ik hem niet, het liet me niet helemaal onberoerd.

Iedereen moet natuurlijk zelf weten waar hij voor kiest, begraven of cremieren. Ik vind het mooie aan begraven worden dat je nog een beetje meedoet. Je bent er nog. Als je as wordt uitgestrooid, dan vlieg je weg, dan is er geen tastbare plek meer.

Nog altijd als ik rondleidingen geef, begin ik bij die linkerzij-ingang. En mijn eerste verhaal gaat over deze man, Roger Neau. Dankzij zijn graf, het eerste graf op mijn vaste route, leeft hij toch nog een beetje voort.

Père-Lachaise ten voeten uit: bezoekers bekijken de plattegrond pal naast het graf van Roger Neau.

YILMAZ GUNEY
1937 - 1984

ITY

• YILMAZ GÜNEY •

KOERDISCHE VOORVECHTER

Het graf van Yilmaz Güney (1937-1984) ligt aan het begin van mijn vaste route. Ik kende hem niet, maar ik zag vaak verse bloemen op zijn graf liggen terwijl hij toch al veertig jaar dood is. Güney was een Koerdische schrijver en filmmaker die op een artistieke manier kritiek uitte op de Turkse overheid en het opnam voor de onderdrukten in de Turkse samenleving. Dat werd hem niet in dank afgenomen. Een roman van hem werd als communistische propaganda gezien, wat hem een gevangenisstraf van anderhalf jaar opleverde. Daarna kwam het niet meer goed tussen Güney en de Turkse autoriteiten. Vanwege zijn boeken en later ook filmscripts werd hij meer dan twintig (!) keer tot een gevangenisstraf veroordeeld.

In 1974 werd hem de moord op een rechter in de schoenen geschoven, waarna hij voor negentien jaar achter de tralies moest. In de gevangenis schreef hij gewoon verder, hij schreef er zelfs zijn meest succesvolle scenario's. Nadat hij in 1981 ontsnapte door niet terug te keren

van zijn verlof, vluchtte hij naar Frankrijk. Daar bleef hij zich inzetten voor de Koerdische zaak. Een jaar later op het filmfestival van Cannes won hij prompt de Gouden Palm voor zijn film *Yol*. Güney was ook een van de oprichters van het Koerdische Instituut van Parijs, dat aandacht vraagt voor de Koerdische taal, cultuur en geschiedenis. Ondertussen trok de Turkse regering zijn staatsburgerschap in en veroordeelde een rechtbank hem bij verstek tot nog eens 22 jaar cel.

Güney zei eens: 'Er zijn maar twee mogelijkheden: vechten of opgeven. Ik koos ervoor om te vechten.' Ik vind het echt ongekend dat hij zich nooit heeft laten afstoppen. Al die tegenwerking, al die gevangenisstraffen hebben hem nooit gebroken. Het is dan ook extra zuur dat hij werd getroffen door darmkanker en al op zijn 47e overleed. Maar getuige de vele bloemen op zijn graf was zijn strijd niet voor niets.

• JOSEPH CROCÉ-SPINELLI •
• THÉODORE SIVEL •

MARTELAREN VAN DE WETENSCHAP

Misschien wel het allermooiste graf op Père-Lachaise is dat van Joseph Crocé-Spinelli (1845-1875) en Théodore Sivel (1834-1875). Als je het voor het eerst ziet, voel je meteen: dit is iets bijzonders. Je ziet een bronzen beeld van twee relatief jonge mannen die hand in hand naast elkaar liggen, gedrapeerd onder een lijkwade. ‘OVERLEDEN OP 8600 METER HOOGTE’, is te lezen op de inscriptie.

Crocé-Spinelli was een wetenschapper, die onder andere de waterfiets en de elektrische lopende band uitvond. Sivel was als marineofficier een ervaren wereldreiziger. Later stapte hij over naar de luchtvaart en maakte hij meer dan tweehonderd ballonvaarten. De beide mannen deden onderzoek naar de atmosfeer en het weer, maar wilden ook een nieuw hoogterecord vestigen met hun luchtballon *Le Zénith*. Dat deden ze samen met een derde ballonvaarder, meteoroloog Gaston Tissandier. De jaren ervoor was het ene duizelingwekkende record na het andere verbroken; het record stond op dat moment op 36.000 voet.

Tijdens de vlucht raakten de mannen euforisch. Ze werden zo fanatiek – ze gingen nóg hoger en nóg hoger – dat ze geen grenzen meer kenden en vergaten hoe gevaarlijk het was. Vanaf 26.000 voet (8 kilometer) is de lucht zo ijl dat je het bewustzijn kunt verliezen. De mannen hadden zuurstofzakken aan boord om dat te voorkomen, maar in hun opwinding namen ze hun zuurstof te laat in. Ze raakten bewusteloos en alleen Tissandier kwam weer bij zijn positieven. Tot zijn ontzetting zag hij dat zijn metgezellen inmiddels waren gestikt. Hij wist de ballon veilig aan de grond te zetten en overleefde het avontuur, maar was wel doof geworden. In een vlucht die vier uur duurde waren de mannen tot 28.000 voet gekomen, geen nieuw record dus.

Als martelaren van de wetenschap kregen Crocé-Spinelli en Sivel een heldenstatus. Ze werden met alle égarde begraven. Tissandier overleed veertien jaar later en ligt ook op Père-Lachaise.

